

RESUMÉ:

HRÁDEK U NECHANIC – ARCHITEKTURA A JEJÍ INSPIRAČNÍ ZDROJE

Fenomén romantické architektury inspirované britskými vzory se začal v českých zemích projevovat na konci 18. století. Nositeli nového proudu byli především stavebníci z řad vysoké aristokracie. Nejdříve se s odkazy na středověké stavitelství setkáme u drobných staveb v nově zakládaných přírodně krajinářských parkových areálech. Nejčastěji se jedná o malé „gotické“ chrámky (gotický templ v Krásném dvoře, 1797) a umělé zříceniny (Janův hrad u Lednice, 1807). V prvních desetiletích 19. století se k nim přidávají stavby kostelů a obnovy středověkých hradů. Okolo roku 1840 překročila neogotika hranice dosavadních poměrně skromných realizací a naplno se projevila ve stavbách a přestavbách velkých šlechtických sídel. Nejvýrazněji ovlivnila podobu novostavby zámku Hrádek u Nechanic a přestaveb zámků Hluboká a Lednice.

Hrádek u Nechanic nechal vystavět František Arnošt hrabě z Harrachu (1799–1884) pod vlivem inspirace svými dvěma návštěvami Velké Británie v letech 1825 a 1838–1839. Zámek měl sloužit jako nové rodové a reprezentační sídlo a zároveň jako správní středisko harrachovského panství. Základní kámen hrubé stavby byl položen v roce 1839, slavnostní položení základního kamene zámecké kaple se konalo o dva roky později. Oficiálně byla stavba dokončena v roce 1857, práce na interiérech a zejména jejich vybavování pak pokračovaly takřka po celou druhou polovinu 19. století.

Za autora prvotních stavebních plánů je považován anglický architekt Edward Buckton Lamb (1806–1869). To činí z Františka Arnošta Harracha pravděpodobně jediného stavebníka v habsburské říši, který pro svůj zámek objednal návrh přímo u anglického architekta. V některé literatuře najdeme informaci, že Lamb pouze přepracoval plány architekta Stammana z Hamburku, zatím to však nebylo spolehlivě doloženo. Vedením stavebních prací byl pověřen vídeňský architekt Karl Fischer, který v průběhu stavby prováděl změny ve stavebních plánech a návrzích. Míra jeho podílu na výsledné podobě zámku nebyla dosud přesně objasněna. S jistotou mu však lze připsat rozhodující podíl na podobě zámeckých interiérů.

Dispozičně je Hrádek u Nechanic velmi neobvyklý. K střední části zámku, jež se vyznačuje složitou skladbou hmot, se připojují v široce rozevřeném tupém úhlu dvě dlouhá křídla. Ze severní strany přiléhá k zámku čestný dvůr, hlavní průčelí je situováno na jih do rozlehlého přírodně krajinářského parku. Na konci severovýchodního křídla navazuje na zámek krytá chodba spojující zámek s přilehlým komplexem užitkových budov (stáje,

jízdárna, kočárovna, divadlo). Nejdůležitější reprezentační prostory jsou situovány v přízemí hlavní zámecké budovy. V prvním patře se nachází apartmá hraběte, apartmá hraběnky, dětské pokoje, hostinské pokoje a několik pokojů služebnictva.

V exteriéru zámku bylo užito mnoha gotizujících prvků. Obdélná okna nahoře rámovaná pravouhle zalamovanými římsami, různě utvářené rizality, tudorské oblouky či pohledové neuplatnění střech byly převzaty z repertoáru britské architektury. Ze středověké architektury fortifikační zde byly použity čtverhranné a polygonální věže, cimbuří ukončující korunu zdiva, vstupní „hradní“ brány, hradba okolo čestného dvora či příkop na jižní straně navozující iluzi opevnění.

Zatímco pro podobu exteriéru byla příkladem anglická gotika, utváření vnitřních prostor bylo inspirováno zejména anglickými sídly doby renesance. Znalost interiérů anglických aristokratických sídel z doby, kdy vládla královna Alžběta I. (1558–1603) a král Jakub I. Stuart (1603–1625), se v českých zemích šířila prostřednictvím dobových architektonických publikací. Několik si jich přivezl z Anglie i František Arnošt Harrach. Sloužily jako předlohy a inspirační vzory jak při samotné tvorbě interiérů (dřevěné obložení, štukatury, schodiště aj.), tak i při jejich zařizování (nábytek, závěsy, nejrůznější dekorace aj.).

Dalším výrazným rysem historizujících aristokratických sídel, orientovaných na anglické vzory, je druhotné používání částí zařízení a doplňků ze starších staveb, vybavování domů starožitnostmi a rodinnými památkami. Velká část vybavení byla na Hrádek dovezena z Rakouska, dále pak z Itálie, Belgie, Holandska i odjinud. Jedná se nejčastěji o dřevěné portály, renesanční kazetové stropy, tlačené kožené tapety, nábytek, obrazy a dále různé předměty užitého umění.

Kateřina Siegllová

2008